

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 10223/09

בפני: כבוד השופט א' גרוניס
כבוד השופט ע' פוגלמן
כבוד השופט נ' הנדל

העותרים: 1. פלונית
2. פלוני
3. פלונית
4. פלונית

נגד

המשיבים: 1. בית הדין האזורי באשדוד
2. בית הדין הרבני הגדול בירושלים

עתירה למתן צו על-תנאי וצו ביניים

בשם העותרים: עו"ד יגאל גולדשטיין

פסק דין

השופט נ' הנדל:

1. עתירה למתן צו על תנאי וצו ביניים, המכוונים כלפי בית הדין הרבני האזורי באשדוד ובית הדין הרבני הגדול ליתן טעם מדוע אין להורות על ביטול פסק דינו של בית הדין הרבני מיום 23.9.09. בפסק דין זה אושרה דחייתה של תביעת העותרת לביטול הסכם הגירושין בינה לבין בעלה לשעבר (להלן 'המשיב'), כפי שנפסק בידי בית הדין האזורי באשדוד.

2. ואלו הן העובדות הנדרשות לעניין: העותרת והמשיב נשואים זה לזה שנים רבות ולהם שלושה ילדים קטינים בגילאים: 16, 14 ו-12. בין בני הזוג התנהלו מספר הליכים בבית הדין הרבני האזורי באשדוד. ביום 23.1.2008 גובשו בין הצדדים עקרונות להסכם גירושין ובכללו הסכם ממון, שקיבלו תוקף של פסק דין. העקרונות

הם: הצדדים יתגרשו זה מזה כהסכמתם; הילדים יהיו בהחזקת העותרת ומשמורתה; הסדרי הראייה יתקיימו בתיאום הצדדים ובהסכמתם; המשיב יעביר לאישה סכום של 107.5 אלף דולר תמורת חלקה בדירה. במשך שלושה חודשים האישה תחפש לעצמה ולילדיהם דירה אחרת והמשיב יעזוב באופן זמני את הבית; גובה מזונות הילדים יקבע ע"י בית הדין הרבני מיד לאחר מתן הגט ומאותו יום ואילך יהיה המשיב פטור ממזונות אישה; המיטלטלין שבדירה יועברו לשימוש הילדים; האישה מוחלת על כתובתה עם מתן הגט; המשיב ייקח את חפציו האישיים מהבית; שאר התביעות הרכושיות שבין הצדדים ידונו לאחר סידור הגט. עוד נקבע בהסכם העקרונות כי הצדדים יגבשו ביניהם הסכם גירושין מפורט. לאחר החתימה על הסכם העקרונות עזב המשיב את דירת המגורים המשותפת על מנת לאפשר את יישומם של העקרונות שגובשו ביניהם. יצוין כי הסכם גירושין מפורט לא נחתם, על אף האמור בהסכם העקרונות. בחודש ספטמבר 2008, משכשלו הניסיונות לביצוע ההסכם, הגישה העותרת בשם שלושת הקטינים תביעה למזונות ילדים לבית המשפט לענייני משפחה באשדוד (תמ"ש 8901/08).

בד-בבד, הגישה העותרת תביעה לביטול הסכם עקרונות הגירושין לבית הדין האזורי בנימוק שזה נחתם בעודה שרויה תחת לחץ. בית הדין האזורי קבע בהחלטתו מיום 3.12.2008 כי הצדדים "ידעו ככל הידיעות הנצרכות להסכם הגירושין" ושכל מה שכתוב בהסכם נכתב מתוך מודעות גמורה, בהבנה וללא כל לחץ. בית הדין הדגיש כי הצדדים ניהלו משא ומתן ארוך, במהלכו הייתה העותרת מיוצגת ע"י עורך-דין ש"ידע את אשר לפניו" וכי החתימה על ההסכם בפני בית הדין הייתה בידיעה ברורה. בית הדין דחה את טענת בא-כוח העותרת לפיה הוא מפר את חוק יחסי ממון בין בני זוג, התשל"ג-1973 (להלן: חוק יחסי ממון) בכך שחלוקת הרכוש הייתה צריכה להתבצע בהתאם להסדר איזון המשאבים. זאת, מהנימוק שמשנחתם הסכם ממון יש בו לגבור על ההסדר האמור.

על החלטת בית הדין הרבני באשדוד הוגש ערעור לבית הדין הרבני הגדול. ייאמר בקצרה, כי הוגש לבית הדין הרבני הגדול תסקיר של ועדת התסקירים בה השתתף פסיכיאטר, בו צוין שהוועדה התרשמה שהעותרת מצויה במצוקה נפשית פוסט טראומתית אותה היא "סוחבת" מילדותה. בפסק דינו מיום 23.9.2009, דחה בית הדין הרבני הגדול את ערעור העותרת מן הטעם שגם לדברי בא-כוחה, לא הייתה פסולת דין וכי הייתה מיוצגת לאורך כל הדרך. בית הדין התרשם מהתנהלות העותרת לאורך כל הדיונים כי הייתה מודעת לכל האמור בהסכם ולא הייתה כפויה לחתום עליו. בית הדין

הדגיש כי "לחץ נסיבתי של ריב ומדון כתוצאה ממצב בינזוגי קשה לא מהווה אונס" ואינו כרוך באופן ישיר בחתימה על ההסכם.

עיקר טענות העותרת הוא כי שגה בית הדין הרבני הגדול את אישר את החלטתו של בית הדין האזורי ולא נענה לבקשתה להורות על ביטול ההסכם מחמת מצבה הנפשי. לטענתה, סבלה במשך שנים מ"התעללות כלכלית"- דהיינו, מלחץ כלכלי כבד שהופעל ע"י המשיב נגדה. עוד טענה כי ההסכם נחתם על בסיס מצג שווא, כתוצאה מהטעיה ועושק.

3. לאחר שעיינו בעתירה ובנספחיה, בהחלטותיהם של בית-הדין הרבני האזורי ובית-הדין הרבני הגדול, הגענו לכלל מסקנה כי דין העתירה להידחות על הסף.

הלכה היא כי בית-משפט זה אינו מכהן כערכאת ערעור על החלטות של בית-הדין הרבני, אשר הינו רשות שיפוט עצמאית בכל נושא ועניין הבא בגדר סמכותו. זאת, הואיל ו"במסגרתם תתברר המחלוקת עד תום ושם תוכרע, כי זה רצון המחוקק. אנו, כבית-משפט גבוה לצדק, איננו משמשים ערכאת ערעור על החלטותיו של בית הדין הרבני הגדול, בין אם מקובלות הן עלינו מבחינת העקרונות או התוצאה ובין אם לאו" (ראו בג"ץ 1873/07 פלוני נ' בד"ר הגדול (22.3.2007); בג"צ 6124/07 פלוני נ' בד"ר הגדול (לא פורסם, 22.11.2007); בג"צ 1923/91 רוזנצויג נ' בית הדין הרבני האזורי, פ"ד מו (2) 1 (1991)). התערבותו של בית משפט זה בהחלטותיו של בית-הדין הרבני מוגבלת לעילות הקבועות בהוראות סעיפים 15(ג) ו-15(4) לחוק יסוד: השפיטה. משמע, כי בג"ץ יתערב בפסיקת בית-הדין הרבניים באחד מהמקרים הבאים: ההכרעה ניתנה בחריגה מסמכות; ההכרעה פוגעת בכללי הצדק הטבעי; ישנה בהכרעה סטייה מהוראות חוק המכוונות לבית הדין הדתי; מצב בו נדרש סעד מן הצדק אשר אינו בסמכותו של בית משפט או בית-דין אחר (ראו בג"ץ 1873/07 דלעיל; בג"ץ 6124/07 דלעיל; בג"ץ 6473/07 פלוני נ' בית הדין הרבני הגדול (טרם פורסם, 15.11.2007); בג"ץ 4360/06 פלוני נ' בית הדין הרבני האזורי (טרם פורסם, 12.7.2006); בג"ץ 6250/06 פלוני נ' בית הדין הרבני האזורי ת"א (טרם פורסם, 28.6.2007); בג"ץ 8638/03 סימה אמיר נ' בית הדין הרבני הגדול (לא פורסם, 6.4.2006); בג"ץ 6299/07 פלוני נ' בית הדין הרבני האזורי ירושלים (טרם פורסם, 8.8.2007); בג"ץ 5227/97 מיכל דויד נ' בית-הדין הרבני הגדול, פ"ד נה (1) 453; בג"ץ 323/81 וילוז'ני נ' בית הדין הרבני הגדול, פ"ד לו (2) 733 (1982). להלן: בג"ץ 323/81). כלל אי ההתערבות נגזר גם מכוח עקרון הכיבוד ההדדי בין הערכאות. עיקרון זה איננו

רק עיקרון נימוסי, אלא גם חיוני לצורך קיומה של מערכת שיפוטית תקינה, ולו בעצם מניעת בזבוז זמן שיפוטי יקר על כפל התדיינות (ראו ע"א 2626/90 ראש חודש נ' ראש חודש, פ"ד מו (3) 205 (1992)). בחינת פסק דינו של משיב 1 ו-2 בנושא תוקפו של הסכם הגירושין, בהתחשב בנימוקיהם כמפורט לעיל, אינה מגלה פגם המצדיק התערבות של בית משפט זה ולא הוכחה חריגה מסמכות במובנה הרחב או פגם מהותי היורד לשורש ההליך המצדיקים הענקת סעד מן הצדק. בטיעוניה של העותרת אין כדי להקים עילה כאמור להתערבותו של בית משפט זה (וראו לעניין זה גם בג"ץ 8186/05 פלוני נ' בית הדין הרבני הגדול (לא פורסם, 1.9.2005)).

4. בקליפת האגוז יוער כי אף לגופו של עניין, אין מקום להיעתר לעתירה. צדק אפוא בית הדין הרבני האזורי בקובעו כי על פי דין אין תחולה במקרה דנא להסדר איזון המשאבים נוכח קיומו של הסכם ממון בין הצדדים. הסכם ממון שאושר בפסק דין הוא הסכם לכל דבר ועניין. לפיכך, ניתן לבטלו, במידה שתוכח עילת ביטול, כגון טעות, הטעיה, כפיה או עושק (ראו ע"א 1581/92 ולנטין נ' ולנטין, פ"ד מט (3) 441 (1995)). ברם, יש ליתן משקל לכך שהסכם הממון עבר תהליך של אישור. האישור אינו ניתן אלא לאחר שהגורם המאשר נוכח לדעת כי ההסכם נעשה בהסכמה חופשית של שני בני הזוג, ובהבינם את משמעותו ותוצאותיו. רק במקרים קיצוניים בלבד ניתן יהיה להביא לביטולו של הסכם ממון שאושר כאמור, בעילה של כפיה, עושק או הטעיה (ראו ע"א 5490/92 פגס נ' פגס (לא פורסם, 29.12.94). להלן: ע"א 5490/92). ודוק; בהסכמי גירושין ישנם לעיתים תנאים המושפעים מהרצון לקדם ולהקדים את "הניתוק" בין בני הזוג. משמע, כי צד לחוזה יכול להסכים לתנאים שמבחינה אובייקטיבית אינם "טובים", אך יש בהם להחיש את הגירושין. העדפה על בסיס שיקול של מגרעות יחסיות איננה יוצרת בהכרח מצב של מצוקה (ראו ע"א 5490/92 לעיל).

כאן בית הדין הרבני הגדול אישר את קביעתו העובדתית של בית הדין האזורי לפיה העותרת חתמה על ההסכם שלא מתוך כפייה. בל נשכח, כי העותרת הייתה מיוצגת ע"י עורך-דין במהלך הדיונים שהתקיימו בפני בית הדין הרבני והלה הופקד על שימור זכויותיה, כמו גם קידומן. הוא פעל בשמה. טענתה בדבר מצוקתה הנפשית עלתה לראשונה כשנה לאחר מועד חתימת ההסכם באופן כוללני ובלי להצביע באופן קונקרטי על כשירותה בעת מעמד חתימת ההסכם. נסיבות חייה, קשות ככל שתהיינה, אין בהן להעיד על העדר כשירות בעת חתימת ההסכם ולחילופין על העדר גמירות דעת. הכלל הוא כי כל אדם כשר לפעילות משפטית. חריג לכלל יחול אך במידה שכשרותו זו נשללה או הוגבלה בחוק או בפסק דין של בית המשפט- ובאלה בלבד (ראו

סעיפים 1 ו-2 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופוסות, התשכ"ב-1962). חריג זה אינו מתקיים במקרה דנא. יתר על כן, לא הוכח כי מדובר באדם לקוי בדעתו (והשוו: ע"א 3601/96 בראשי נ' עיזבון בראשי ז"ל, פ"ד נב (2) 582 (1998)). בנסיבות אלו, יש מקום להעניק משקל של ממש להתרשמותו הבלתי אמצעית של בית הדין הרבני מהצדדים. מותב בית הדין הרבני התרשם כי העותרת פעלה במודעות "גמורה" וללא כל לחץ. העותרת לא הוכיחה קיום יסודותיו המצטברים של סעיף 18 לחוק החוזים (חלק כללי), תשל"ג-1973 להוכחת עילת העושק. ההסכם נחתם לאחר תהליך ארוך וממושך ולא כלאחר יד, תוך הפעלת שיקול דעת ולא תחת כפייה. אפילו תמצי לומר כי היה סוג של "כפייה כלכלית", לא בנקל עשוי בית המשפט להכיר בכפייה כלכלית כעילה מוצדקת לביטול חוזה ולכך נקבעו אמות מידה מכבידות על מנת להכיר בקיומה (ראו ע"א 6234/00 ש.א.פ בע"מ נ' בנק לאומי לישראל בע"מ, פ"ד נז (6) 769 (2003); ע"א 1569/93 מאיה נ' פנפורד (ישראל) בע"מ, פ"ד מח (5) 705 (1994)).

5. העתירה נדחית מבלי שנתבקשה תגובה.

ניתן היום, י"ז בטבת התש"ע (3.1.2010).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ש ו פ ט